

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Котило Альони Олександрівни
на тему «Психолого-педагогічні умови організації уроків англійської
мови за концепцією Нової української школи»,
що подана на здобуття наукового ступеня
доктора філософії з галузі знань «011 Освітні педагогічні науки»
за спеціальністю «01 Освіта/Педагогіка»

Актуальність дослідження зумовлена потребою у створенні ефективних психолого-педагогічних умов, які сприяють не лише формуванню іншомовної компетентності, а й розвитку мотивації, самостійності, креативності учнів 5-х класів – вікової категорії, яка особливо чутлива до змін у навчальному середовищі. Орієнтація освітньої системи України на принципи Болонського процесу та кредитно-модульну систему, процес євроінтеграції та сучасні трансформації в суспільстві впливають на зміну концепції навчання іноземних мов в освітніх закладах України. У контексті освітньої реформи, що впроваджується в Україні в межах концепції «Нова українська школа» (НУШ), особливої ваги набувають дослідження, присвячені оновленню підходів до викладання іноземних мов у початковій та базовій загальноосвітній школі. Зміна парадигми навчання передбачає акцент на урахуванні феномену дитиноцентризму, компетентністному підході, інтеграції змісту освіти, що, у свою чергу, вимагає глибокого аналізу й адаптації психолого-педагогічних умов до нових реалій.

Перехід до змішаного формату навчання, посилений зовнішніми обставинами (зокрема, пандемією COVID-19, воєнним станом), актуалізував необхідність переосмислення підходів до організації навчального процесу, зокрема у викладанні іноземних мов. Саме тому проблематика дисертації Котило Альони Олександрівни, щодо формування готовності учнів до іншомовної комунікації в 5-х класах загальноосвітньої школи є актуальним питанням, що потребує глибокого аналізу та вивчення, враховуючи вже набутий досвід. Дисертаційна робота на тему «Психолого-педагогічні умови організації уроків англійської мови за концепцією Нової української школи» є надзвичайно своєчасною й актуальною, оскільки відповідає стратегічним завданням сучасної української освіти. У ній зроблено спробу комплексно осмислити особливості організації навчального процесу саме з англійської мови відповідно до вимог НУШ, з урахуванням вікових, психологічних та соціальних характеристик учнів молодшого і середнього шкільного віку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до ініціативної теми кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету «Теоретико-методологічні засади формування конкурентноздатного фахівця освітньої галузі (державний реєстраційний номер 0121U113319)», кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти «Технології підготовки конкурентноспроможного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0123U102952). Тему дослідження затверджено вченою радою Херсонського державного університету (протокол №7 від 29 листопада 2021 року).

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Аналіз значного масиву періодичних видань, психолого-педагогічної літератури дозволив окреслити теоретичну основу дослідження, визначити логіку його побудови, що знайшло відображення в структурі дисертації та змісті її розділів. Науковий апарат дисертації окреслено чітко. Предмет вдало визначив домінуючий аспект дослідження. Мета дисертаційної роботи чітко окреслена – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити психолого-педагогічні умови організації уроків англійської мови в 5-х класах у контексті Нової української школи та змішаного навчання. Всі поставлені завдання є логічно пов'язаними з метою та послідовно реалізовані в межах дослідження. Переконливо показана наукова новизна і практичне значення результатів дослідження.

Достовірність результатів дисертаційного дослідження забезпечується теоретичною обґрунтованістю вихідних позицій та їх експериментальною перевіркою, застосуванням комплексу теоретичних, емпіричних та статистичних методів наукового дослідження (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація, класифікація, спостереження, експертне оцінювання, педагогічний експеримент, статистичне опрацювання експериментальних даних тощо), системним аналізом досліджуваних педагогічних явищ, інструментальною надійності вибраних критеріїв і показників, а також достатньою апробацією результатів).

Відповідно до мети дисертації було визначено п'ять завдань, для реалізації яких автором проведена надзвичайно велика робота щодо здійснення критичного аналізу літературних джерел (246 джерел, з них 49 англомовні) з даної проблеми, дала змогу розкрити міждисциплінарні підходи до проблеми формування готовності учнів 5-х класів до іншомовної комунікації, виокремити певні психолого-педагогічні умови організації уроків англійської мови за концепцією Нової української школи.

Найбільш суттєвими результатами дисертації є отримання комплексних науково обґрунтованих результатів, що мають важливе значення для теорії та практики педагогіки, зокрема у сфері методики навчання англійської мови в основній школі. До найбільш суттєвих результатів дослідження належать такі, а саме:

Уточнено науково-педагогічний зміст понять «психолого-педагогічні умови організації уроків англійської мови», «змішане навчання», «інноваційний урок англійської мови», «компетентнісний підхід» у специфіці цифрової трансформації освіти в контексті переходу до базової середньої освіти за концепцією Нової української школи. Акцент зроблено на специфіці навчання учнів п'ятого класу як адаптаційного етапу між початковою та базовою школою. Теоретичний аналіз наукових праць, дозволи Котило А.О. зробити висновок, що формування психолого-педагогічних умов організації уроків англійської мови за концепцією Нової української школи в умовах змішаного навчання. Автор доходить до висновку, що процес навчання іншомовної комунікації, як усвідомлена дія суб'єктів, має цілі (досягнення взаєморозуміння), зміст, (інтелектуальна, емоційна, духовна суть інформації), методи (використовувані способи), результат (наслідок комунікації). Він передбачає появу змін між початковим і кінцевим станом суб'єктів – зміна власної свідомості, внутрішнього образу завдяки усвідомленню навколишнього світу, конкретної ситуації і себе в ньому, власної позиції, мети, змісту, методу, результату іншомовної комунікації.

Виявлено та систематизовано психологічні й педагогічні особливості учнів 5-х класів, які необхідно враховувати під час організації уроків англійської мови: вікові закономірності розвитку пам'яті, уваги, мислення, мотивації, міжособистісних взаємин; зростаюча потреба у самостійності й нових формах навчальної діяльності.

Обґрунтовано комплекс психолого-педагогічних умов, що забезпечують ефективність уроків англійської мови в 5-х класах, серед яких:

- використання ігрових та інтерактивних технологій з урахуванням вікової специфіки;
- організація діяльності учнів на засадах співпраці й проектної роботи;
- створення ситуацій успіху та підтримка позитивного емоційного клімату на уроці;
- інтеграція навчального матеріалу з іншими освітніми галузями (у межах міжпредметних зв'язків);
- створення безпечного емоційного середовища та підтримку індивідуального темпу навчання;

- розвиток мотивації через інтерактивні онлайн-завдання, гейміфікацію, використання цифрових платформ (наприклад, LearningApps, Kahoot, Wordwall);
- формування самостійності учнів шляхом поєднання синхронної та асинхронної роботи;
- забезпечення ефективного педагогічного супроводу та зворотного зв'язку;
- упровадження диференціації завдань з урахуванням рівня підготовки та навчальних стилів учнів.

Розроблено та апробовано модель психолого-педагогічних умов організації уроків англійської мови для 5-х класів, що поєднує компетентнісний, особистісно орієнтований і діяльнісний підходи, з урахуванням принципів НУШ. Модель передбачає гнучку структуру уроку, варіативність форм і методів роботи, а також активне застосування цифрових ресурсів. Привертає увагу обґрунтування авторської структурно-функціональної моделі організації уроків англійської мови та психолого-педагогічних умов її реалізації, яка складається з взаємопов'язаних блоків: теоретичний (мета, завдання, принципи, наукові підходи); організаційний (зміст, форми, методи, педагогічні технології, етапи); результативний (критерії, показники, рівні, результат готовності).

Проведено педагогічний експеримент, результати якого підтвердили ефективність реалізації запропонованих психолого-педагогічних умов: у школярів підвищився рівень навчальної мотивації, зросла активність у засвоєнні іншомовного матеріалу, покращилися результати з англійської мови. Здійснений аналіз результатів експериментального дослідження дає змогу дійти висновку, що використання інтерактивних технологій та інноваційних методик у процесі адаптації учнів 5-х класів до нових умов навчання англійської мови сприяє підвищенню рівня навчальної мотивації, розвитку комунікативної компетентності та когнітивних здібностей учнів. Отримані дані підтверджують ефективність застосування ігрових, проблемних, інтерактивних завдань, технологій групової та парної роботи, проєктної діяльності та принципу BYOD у контексті Нової української школи

Сформульовано методичні рекомендації для вчителів англійської мови, які працюють у 5-х класах, щодо побудови сучасного компетентнісного уроку відповідно до вимог Нової української школи.

Теоретичний аналіз наукових праць дозволив Котило А.О.. уточнити сутність поняття «урок», який у сучасних умовах трансформується від класично структурованої форми до відкритого, гнучкого освітнього

простору, зорієнтованого на формування ключових та наскрізних компетентностей. У межах дослідження проаналізовано еволюцію цього поняття в педагогічному дискурсі та виокремлено його основні характеристики відповідно до вимог Концепції НУШ. Визначено чотири аспекти сучасного уроку англійської мови: педагогічний, психолого-педагогічний, комунікативний і технологічний.

Особливу увагу дисертанткою приділено феномену турбулентності освітнього процесу як чиннику, що зумовлює варіативність, адаптивність та інноваційність уроку. Турбулентність, зумовлена як внутрішніми, так і зовнішніми факторами (зокрема війною, соціальними змінами, цифровізацією), відіграє конструктивну роль у формуванні навичок XXI століття

Слід відзначити зміст пошукової діяльності Котило А.О., який був спрямований на аналіз основних аспектів досліджуваної проблеми в теорії та практиці викладання англійської мови в 5-х класах Нової української школи; уточнено сутність базових понять дослідження; визначено критерії, показники та рівні англомовної підготовки здобувачів першого року навчання в середній школі, як показника раціональної організації уроків англійської мови; обґрунтовані психолого-педагогічні умови організації сучасного уроку англійської мови, які змодельовано в цілісний комплекс організаційних впливів на формування англомовної компетентності в оновленій нестандартній формі проведення занять, обґрунтовано педагогічно-доцільні форми і методи організації та дидактичного забезпечення якісного проведення уроку англійської мови в 5-му класі.

Слушним є висновок Котило А.О., що формування психолого-педагогічних умов організації уроків англійської мови за концепцією Нової української школи вимагає від учителів використання онлайн-технологій, що дозволяє робити навчання більш мобільним, та відповідає викликам сьогодення, а саме: *асинхронне Інтернет навчання (Asynchronous Online Learning)* відбувається не в режимі реального часу (взаємодія зазвичай відбувається через дошки для обговорень, блоги та месенджери); *синхронне Інтернет навчання (Synchronous Online Learning)* вимагає від викладача та всіх студентів, які навчаються, одночасно взаємодіяти в Інтернеті, дозволяють студентам брати участь у навчанні на відстані в режимі реального часу; *змішане навчання (Hybrid Learning або Blended Learning)* відоме як гібридне навчання, є навчальним середовищем, яке дозволяє здійснювати як особисту, так і онлайн-взаємодію, де учасники навчального процесу поєднують як очну форму навчання, так і комунікацію у дистанційному режимі.

Заслугує схвальної оцінки є те, що дисертантка виокремлює факт, що у межах реалізації Концепції НУШ, пріоритетом сучасної освіти стає формування в учнів не лише предметних знань і навичок, а й цілісного комплексу універсальних умінь, які забезпечують успішну соціалізацію, здатність до навчання впродовж життя та ефективну комунікацію в різноманітних життєвих ситуаціях. У цьому контексті особливої актуальності набуває формування трансверсальних компетентностей.

Виходячи з того, що постійна глобалізація та інтенсифікація розвитку міжнародних контактів у різноманітних сферах життя стимулює переорієнтацію шкільної іншомовної освіти на компетентнісне спрямування освітнього процесу. Встановлено: вивчення англійської мови має свої особливості, які відображаються як у вітчизняному, так і в зарубіжному досвіді. Не викликає сумніву той факт, що проведене дослідження засвідчило ефективність запропонованої моделі та визначення психолого-педагогічних умов формування готовності учнів 5-х класів до іншомовної комунікації на уроках іноземної мови в сучасних умовах.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Отримані результати надали змогу дисертантці Котило А.О. досягти наукової новизни. Вона полягає в тому, що:

- *вперше* теоретично обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено психолого-педагогічні умови організації сучасного уроку англійської мови в 5-х класах середньої освіти (роль учителя в організації освітнього процесу як фасилітатора, організатора партнерської взаємодії тощо); забезпечення наступності між початковим та середнім ступенями освіти шляхом узгодження форм, методів та засобів навчання: різні форми організації і проведення уроків англійської мови з урахуванням індивідуальних можливостей здобувачів освіти (поєднання загально прийнятої форми та нестандартної форми проведення уроків; застосування інтерактивних, проектних методів навчання; упровадження практико-орієнтованих завдань, які сприяють розвитку комунікативних навичок; використання ІКТ, зокрема ІІІ на уроках англійської мови); дидактико методичний потенціал уроку; створення сприятливого освітнього, емоційного середовища на уроках англійської мови, яке мотивує до вивчення іноземної мови). З'ясовано, що якість організації уроку покращиться за умов авторського трактування: урахування індивідуальних темпів навчання; розвиток внутрішньої мотивації; триєдина взаємодія: педагог-здобувач-ІІІ; застосування технологій для персоналізації освітнього контенту; акцент на практичну діяльність; психологічний комфорт і безпека; гнучкість форматів навчання-адаптація до дистанційної освіти;

- *визначено* психологічні особливості характеристики здобувачів освіти 4х – 5х класів, що враховано у педагогічній доцільності сучасного уроку англійської мови;

- *розроблено* конструкт компетентності сучасного вчителя англійської мови, де домінує готовність до інноваційної діяльності; модель ефективного освітнього середовища уроку англійської мови та структурно-функціональну модель сучасного уроку англійської мови;

- *уточнено* процес організації уроків англійської мови в 5-х класах (дидактична та технологічна складники) за вимогами Нової української школи;

- *подальшого розвитку* набули зміст, форми та методи. ідеї особистісно зорієнтованого, компетентнісного та інтегрованого підходів у практику організації уроків англійської мови в 5-х класах за Новою українською школою; форми організації (інтегрований, нестандартний, перевернутий клас) та засоби організації уроку (LearningApps, Wordwall, Kahoot), інтерактивні вправи, відео- та аудіоматеріали автентичного характеру, онлайн-ігри, мініпроекти, колаборативні форми роботи в групах і парах, а також засоби рефлексії (опитування, чек-листи)), зокрема штучний інтелект.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості їхнього застосування в практику викладання англійської мови в 5-х класах, зокрема дидактико-методичного забезпечення уроків «Збірник вправ до теми «*School is cool*» за підручником «Англійська мова 5 клас» за О.Карпюк; у підготовці і систематизації діагностичного інструментарію, що створює можливості для моніторингу (організованого спостереження) ефективності організації уроків англійської мови (як форми організації інтегровані уроки та перевернутого класу, так і застосування штучного інтелекту як найбільш потужного засобу активізації освітнього процесу); може бути впроваджено у зміст методичної роботи ЗОШ на кафедрах з англійської мови.

Основні положення змісту дослідження можуть бути використані викладачами закладів вищої освіти та педагогами-практиками закладів післядипломної освіти. Практичне значення полягає у розробленні авторського блогу вчителя англійської мови, який слугує майданчиком для обміну досвідом, впровадження цифрових практик і професійної підтримки педагогів.

Матеріали дослідження пройшли апробацію та були впроваджені в освітній процес Херсонського державного університету, КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради, Шевченківського ліцею Скадовської міської ради Херсонської області, Комишанської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 26 Херсонської міської ради, ліцею

«Крижанівський» Фонтанської сільської ради Одеського району Одеської області.

Структура і зміст дисертації Дисертація має логічну, чітку структуру: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Робота написана академічною мовою, з дотриманням норм наукового стилю. Кожен розділ містить теоретичне підґрунтя, аналітичну частину та практичне обґрунтування.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Попри високу наукову й практичну цінність дисертаційного дослідження Котило А.О., слід зазначити окремі зауваження, які не знижують загального позитивного враження від роботи, проте потребують уточнення або врахування в подальших наукових пошуках:

1. У методичному інструментарії експерименту було б доцільно детальніше пояснити критерії оцінювання рівня сформованості іншомовної компетентності учнів 5-х класів у контексті змішаного навчання.
2. Відсутність аналізу можливих ризиків та викликів змішаного навчання (наприклад, цифрова нерівність, недостатня цифрова грамотність учнів та вчителів) дещо звужує прикладне значення запропонованих умов у реальному освітньому середовищі.
3. У дисертації не приділено достатньо уваги формуванню інклюзивного освітнього середовища у 5-х класах у змішаному форматі, хоча цей аспект є актуальним у межах реалізації принципів НУШ.
4. Деякі фрагменти викладені досить загально, зокрема ті, що стосуються організації проєктної діяльності учнів. Було б доречно проілюструвати ці положення конкретними прикладами завдань або фрагментами розроблених уроків.

Втім, всі висловлені зауваження/міркування мають рекомендаційний характер і є додатковим доказом самостійності індивідуального науково-пошукового стилю дисертантки. Робота Котило Альони Олександрівни є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне і практичне значення.

Загальний висновок. Таким чином, вважаємо, що дисертаційне дослідження «**Психолого-педагогічні умови організації уроків англійської мови за концепцією Нової української школи**» відповідає чинним вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, зі змінами, внесеними Постановою КМУ від 12 січня 2022 року № 44, щодо присудження ступеня доктора філософії разовими спеціалізованими вченими

радами, а її автор – Котило Альона Олександрівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань «011 Освітні педагогічні науки» за спеціальністю «01 Освіта/Педагогіка».

Офіційний опонент

Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедра теорії, практики та перекладу
англійської мови Факультету лінгвістики
Національного технічного університету
України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»

Людмила ПОПОВА